

О. В. Ніколюк,

д. е. н., професор, Одеська національна академія харчових технологій

ORCID ID: 0000-0002-1665-0361

DOI: 10.32702/2306-6814.2020.1.114

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДТРИМКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

О. Nikoliuk,

Doctor of Economic Sciences, Professor of the Odessa National Academy of Food Technologies

STRATEGIC GUIDELINES OF STATE POLICY TO SUPPORT SMALL BUSINESS COMPETITIVENESS IN UKRAINE

У статті обґрунтовано доцільність та формалізовано змістовність удосконалення й активізації стратегічних орієнтирів державної політики підтримки конкурентоспроможності малого бізнесу в Україні. Визначено мету та напрями формування структурної державної політики підтримки конкурентоспроможності малого бізнесу. Визначено основні напрями державної політики щодо підтримки конкурентоспроможності малого бізнесу: постійне та системне формування відповідального власника-господаря, здатного до інвестиційної діяльності й зацікавленого в прискореному оновленні виробництва, особливо у стратегічних та пріоритетних галузях економіки; забезпечення умов (економіко-політичних, законодавчих, інституційних тощо) для утворення й ефективного функціонування підприємницьких структур малого бізнесу. Запропоновано стратегічні орієнтири державної політики підтримки конкурентоспроможності малого бізнесу в Україні, які передбачають впровадження комплексу заходів фінансового та організаційного характеру (удосконалення нормативно-правової бази; формування єдиної державної регуляторної політики; активізація фінансово-кредитної та інвестиційної підтримки малого бізнесу; сприяння створенню інфраструктури розвитку малого бізнесу). З метою налагодження партнерських стратегічних відносин між банківським сектором та малим бізнесом запропоновано реформувати нормативну базу НБУ для рефінансування банківських установ та кредитних спілок за проектами банківського кредитування малого бізнесу. Водночас необхідно розробити стандарти банківського кредитування малого бізнесу та створити умови для перерозподілу та зменшення ризиків.

The article substantiates the feasibility and formalized content of the improvement and activation of strategic guidelines of the state policy of supporting small business competitiveness in Ukraine. The purpose and directions of forming a structural state policy for supporting the competitiveness of small business have been determined. The main directions of the state policy for maintaining the

competitiveness of small business are identified: permanent and systematic formation of a responsible owner-owner, capable of investment activity and interested in accelerated production renewal, especially in strategic and priority sectors of the economy; provision of conditions (economic, political, legislative, institutional, etc.) for the formation and effective functioning of small business entrepreneurial structures. The strategic guidelines of the state policy of support of small business competitiveness in Ukraine are proposed, which envisage introduction of a complex of measures of financial and organizational character (improvement of the legal framework; formation of a unified state regulatory policy; activation of financial and credit and investment support for small business development;). In order to establish strategic partnerships between the banking sector and small business, it is proposed to reform the NBU regulatory framework for refinancing of banking institutions and credit unions on small business bank lending projects. In addition, small business lending standards should be developed and conditions for redistribution and risk mitigation created. In order to intensify credit support for small businesses, the mechanisms of state support for non-bank financial and credit institutions (credit unions, mutual lending companies) should be improved. In particular, the improvement of legislation regarding the adoption of a single universal law on credit cooperation, which would provide for a legislative definition of the specific activity of each type, principles and mechanisms of functioning of insurance and guarantee funds.

Ключові слова: малий бізнес, державна політика, стратегічні цілі, конкурентоспроможність, державна підтримка.

Key words: small business, public policy, strategic goals, competitiveness, state support.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Належний рівень соціально-економічного розвитку України неможливо уявити без функціонування особливої групи суб'єктів господарювання — малого бізнесу, діяльність якого кількісно і якісно зміцнює економічну базу України. Однак серед переліку проблем його діяльності базовими є нестача внутрішніх, зовнішніх фінансово-кредитних ресурсів та неефективна державна підтримка. Водночас через постійно зростаючий тиск з боку контролюючих органів і зростання обсягів контрольно-процедурних функцій із боку держави кількість підприємств малого бізнесу значно зменшилася. Парадокс такої ситуації полягає в тому, що влада проголошує процедуру зближення з малим бізнесом та про свою готовність її підтримувати. А внаслідок такого зближення конкурентоспроможність малого бізнесу різко знижується. Тобто є нагальна потреба розроблення перспективних напрямів розвитку державної політики підтримки малого бізнесу в Україні.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У дослідженнях вітчизняних вчених-економістів, присвячених проблемам формування та реалізації державної політики підтримки малого бізнесу в більшій мірі досліджується стан речей, що склався в цій сфері і в меншій мірі надаються пропозиції з її удосконалення.

Управлінські аспекти формування та реалізації державної політики підтримки малого бізнесу розроблялися у працях таких науковців: В. Анопій [1], З. Варналій,

О. Сергійко, Л. Хмелевська [2], Т. Васильців [3], В. Гесць, М. Долішній, Р. Кузьминич [4], О. Кузьмін [5—6], С. Ревчук [7], В. Король [8], Н. Кубай [9] та інші.

Попри широкий спектр напрямів дослідження особливостей формування та реалізації державної політики підтримки конкурентоспроможності малого бізнесу, у працях зазначених учених практично не знайшли відображення питання розробки стратегічних орієнтирів державної політики у цьому напрямі та їх результативності.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета статті полягає в обґрунтуванні науково-прикладних засад формування та реалізації стратегічних векторів державної політики підтримки конкурентоспроможності малого бізнесу в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Аналіз досвіду країн із розвинутою ринковою економікою свідчить, що практично в усіх розвинутих країнах держава бере активну участь і постійно сприяє формуванню та розвитку підприємницької діяльності, її ефективному фінансуванню, підтримці найбільш дієвих і ефективних її напрямів. Практично навіть у країнах, де давно склалися традиції малого підприємництва, і воно успішно розвивається, його ефективне мікрокредитування потребує державної підтримки, як на загальнодержавному, так і регіональному рівні, і отримує її на основі державних програм.

Звичайно, існують різні підходи щодо вирішення проблем формування й підтримки державою підприємств малого та середнього бізнесу, їх мікрокредитування, конкурентного середовища як у трансформаційній, так і ринковій економіці. На основі аналізу, можна виділити два основних напрями державної політики щодо підтримки конкурентоспроможності малого бізнесу:

- постійне та системне формування відповідально-го власника-господаря, здатного до інвестиційної діяльності й зацікавленого в прискореному оновленні виробництва, особливо у стратегічних та пріоритетних галузях економіки;

- забезпечення умов (економіко-політичних, законодавчих, інституційних тощо) для утворення й ефективного функціонування підприємницьких структур малого бізнесу.

Оскільки роздержавлення великих підприємств й мала приватизація мають відповідні об'єктивні межі, що визначені межами державної власності, головний акцент поряд із завершенням зазначених процесів повинен бути зроблений на сприяння з боку держави діяльності підприємств малого бізнесу та їх фінансового забезпечення, шляхом мікрокредитування.

Державна підтримка конкурентоспроможності підприємницьких структур малого бізнесу — представляє собою сукупність пріоритетних заходів, які визначають основні напрями, форми і методи правового, економічного та організаційного сприяння розвитку суб'єктів малого підприємництва, їх фінансового забезпечення, шляхом мікрокредитування з урахуванням інтересів держави та суб'єктів господарювання [1—2]. Отже, під державною підтримкою розуміється, з одного боку, державне сприяння та регулювання цього сектора економіки, що передбачає формування державними структурами необхідних умов становлення й розвитку малих підприємницьких структур, а з іншого — створення відповідних стимулів, використання сировинних, матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, що залучаються у сферу малого бізнесу на пільгових засадах.

Існують три основних аспекти державного сприяння та підтримки конкурентоспроможності малого бізнесу. Це по-перше, програмний аспект, що стосується комплексу взаємопов'язаних і послідовних цілей, планів і правил вирішення завдань у галузі державного регулювання малого бізнесу. По-друге, в системі державного управління та регулювання необхідно аналізувати реальні процеси застосування державними органами та їхніми структурними підрозділами і працівниками владних повноважень та різноманітних можливостей впливу на функціонування та розвиток підприємств малого бізнесу, їх фінансового забезпечення. По-третє, адекватним завершальним етапом дієвої підтримки розвитку малого підприємництва є відповідна організація суспільства в тій частині, що стосується діяльності держави у сфері підтримки малого бізнесу, відповідних соціальних інститутів.

Налагодження дієвого й ефективного механізму формування та реалізації державної політики підтримки малого бізнесу в Україні, вимагає творчого підходу, запозичення та використання досвіду розвинутих країн,

світових досягнень у сфері мікрокредитування, насамперед досвіду країн, які пройшли шлях від командно-адміністративної до ринкової економіки. Вивчення досвіду становлення та функціонування малого підприємництва в розвинутих країнах свідчить, що сприяти його розвитку можна лише шляхом поєднання, комбінацією різних форм, методів та способів регулювання й підтримки, основними серед яких є: фінансово-кредитна підтримка, яка передбачає ефективне мікрокредитування та прямі гарантовані позики; цільове бюджетне фінансування, особливо тих малих підприємств, які щойно створились; цільове субсидювання; сприятлива податкова політика, що передбачає пільгове оподаткування, хоча б на етапі становлення малого бізнесу; надання права малим підприємствам прискореної амортизації і вилючення амортизаційних відрахувань з об'єктів оподаткування; інформаційно-консультаційна підтримка, що забезпечує інформаційне обслуговування, як у сфері діяльності, так і у законодавчому полі.

Національна програма сприяння розвитку малого підприємництва в Україні є комплексом заходів, спрямованих на реалізацію державної політики щодо вирішення проблем розвитку малого підприємництва [3—4].

Метою державної підтримки малого підприємництва є: створення відповідних умов для позитивних структурних змін в економіці країни та регіонів; сприяння формуванню ефективній діяльності та розвитку підприємств сфери малого та середнього бізнесу, становленню малого підприємництва як провідної сили в подоланні негативних процесів в економіці та забезпечення стабільного розвитку суспільства; створення дієвої системи фінансового забезпечення з боку державних та місцевих органів, механізмів мікрокредитування банківським та небанківським секторами економіки; підтримка вітчизняних виробників, особливо у тих сферах де переважають імпорتنі поставки; формування умов для забезпечення зайнятості населення України, запобігання безробіттю, створення нових робочих місць.

Державна підтримка сфери малого підприємництва здійснюється Кабінетом Міністрів України, відповідними міністерствами та відомствами, іншими центральними органами виконавчої влади, а також регіональними органами: розробляють пропозиції щодо встановлення суб'єктам малого підприємництва податкових та інших пільг; ухвалюють рішення про виділення та використання коштів відповідних бюджетів і позабюджетних коштів для підтримки малих підприємств сфери малого і середнього бізнесу; сприяють створенню та ефективній діяльності об'єднань суб'єктів малого підприємництва; розробляють напрями розвитку регіону і залучають суб'єкти малого підприємництва до виконання цих програм, а також науково-технічних і соціально-економічних програм розвитку регіону та для здійснення поставок продукції (робіт, послуг) для державних підприємств регіональних потреб.

З метою дієвої державної підтримки конкурентоспроможності малого бізнесу загальнодержавні та регіональні органи формують відповідну інфраструктуру, шляхом створення та забезпечення діяльності мережі бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів, навчальних центрів, консультаційних органів тощо.

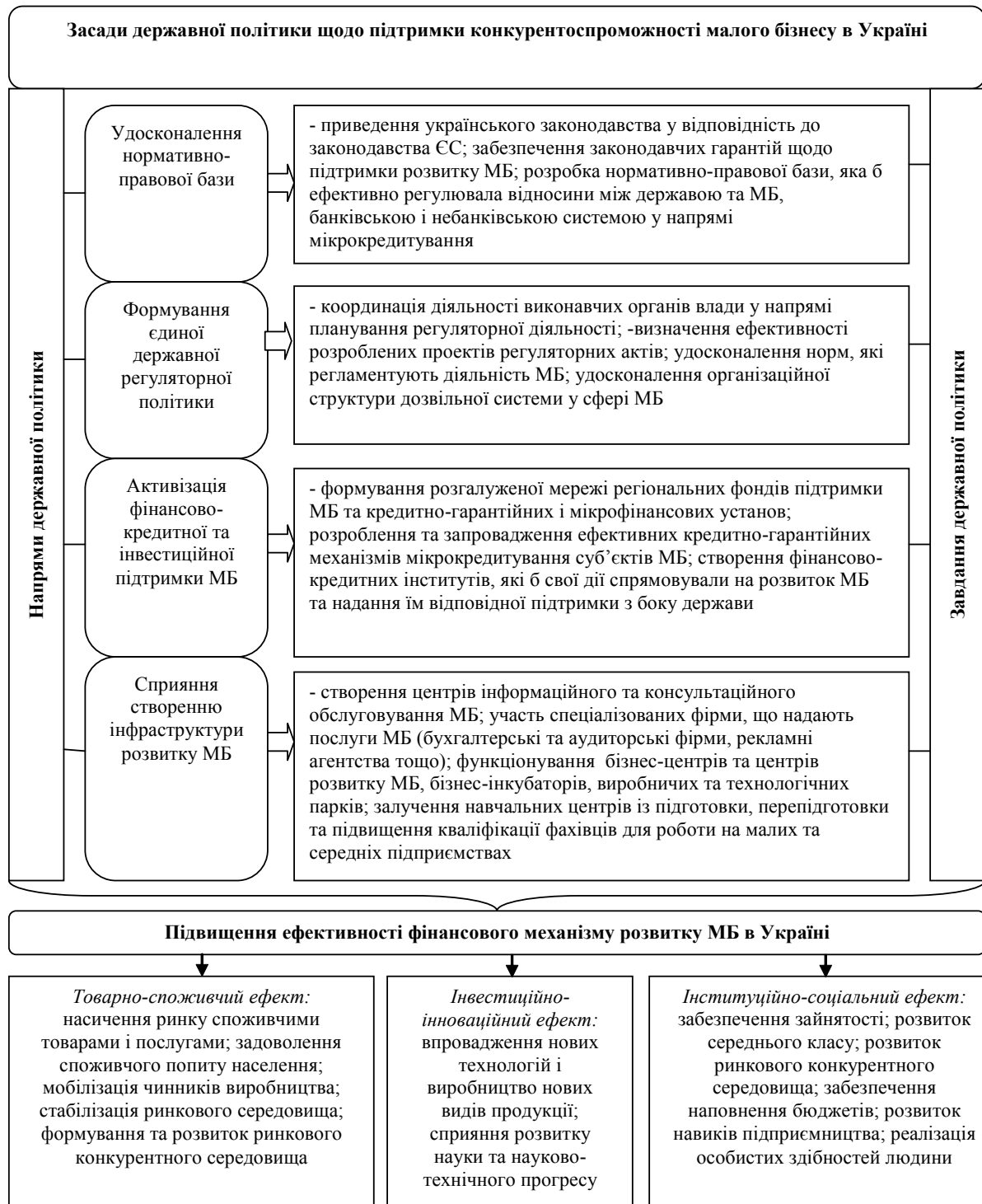

Рис. 1. Заходи держави щодо підтримки конкурентоспроможності малого бізнесу в Україні

Джерело: розроблено автором.

Основними завданнями вищевказаних організацій є:

- консультування з питань законодавства України, системи фінансового забезпечення підприємств малого та середнього бізнесу, умов мікрокредитування;
- надання відповідної інформації щодо здійснення державної фінансової підтримки суб'єктів малого підприємництва;
- надання інформації щодо наявності в регіоні відповідних сировинних, матеріальних та трудових ре-

сурсів, а також потреб і можливостей використання товарів (послуг), що виготовляються суб'єктами малого та середнього бізнесу, які розташовані на території регіону та в інших регіонах;

- підвищення рівня кваліфікації управлінського персоналу функціонуючих суб'єктів малого підприємництва [5].

Відповідно суті національної програми сприяння розвитку малого підприємництва та основних завдань відповідних державних і недержавних організацій щодо

розвитку сфери малого і середнього бізнесу розробляються основні напрями державної підтримки малого бізнесу (рис. 1).

Розглядаючи напрями державної підтримки малого бізнесу, слід виділити такі:

1. Удосконалення нормативно-правової бази у сфері підприємницької діяльності. На сьогодні залишаються гостро актуальними проблеми формування стабільної, дієвої та цілісної системи державної підтримки розвитку підприємництва, зокрема формування системи фінансування, надання кредитів банківськими та небанківськими установами, високоякісного правового поля. Сьогодні ж підприємницьку діяльність в Україні регламентують 32 закони, 22 постанови Кабінету Міністрів та 14 указів Президента.

Лише за останні роки до цих нормативно-правових документів було внесено близько 1000 змін і доповнень, які часто або суперечили вже чинним нормам або зовсім їх перекреслювали. Така велика кількість законів, підзаконних актів та відповідних змін до них не може сприяти нормальному і цілеспрямованому розвитку підприємництва, вносить плутанину і різне трактування відповідних положень та дезорганізує процес формування підприємницьких структур малого і середнього бізнесу [6].

Відсутність системності нормативної бази породила багато дублюючих правових норм, закріплених у нормативних актах різних державних структур та різної юридичної сили. Нагромадження великого числа та особливо зайвих регуляторних документів значно ускладнює як становлення, так і здійснення підприємницької діяльності, особливо її фінансово-кредитне забезпечення. Тому одним із важливих напрямів Програми державного сприяння малому бізнесу є максимальне спрощення юридичних процедур у правовідносинах "держава — підприємець". Формування підприємницьких структур малого і середнього бізнесу та адміністрування підприємництва повинно займати якомога менше часу і коштів. Економічна ситуація в Україні, яка склалася в сучасних умовах та вступ України у Європейський простір вимагає ще більшого спрощення та здешевлення процедур реєстрації, реорганізації, функціонування та ліквідації суб'єктів підприємницької діяльності.

Основними напрямками вдосконалення правового та фінансово-кредитного забезпечення розвитку підприємств малого бізнесу є:

- створення дієвих механізмів щодо захисту правових основ і свобод підприємців;
- приведення українського законодавства у відповідність до законодавства Європейського Союзу та СНД;
- забезпечення законодавчих гарантій у питаннях незмінності та довготривалості державної політики щодо підтримки розвитку сфери малого підприємництва, особливо у системі фінансово-кредитної підтримки: надання мікрокредитів, фінансової допомоги, особливо на етапі створення та розвитку;
- розробка нормативно-правової бази, яка б ефективно регулювала відносини між державою та малими підприємствами, банківською і небанківською системами та суб'єктами підприємницької діяльності, роботодавцями і найманими працівниками, у тому числі і для

забезпечення їхнього соціального захисту, встановлювала норми і правила здійснення підприємницької діяльності, регламентувала діяльність органів державної влади, їхніх посадових осіб щодо виконання ними відповідних повноважень у сфері розвитку малого і середнього бізнесу та його фінансово-кредитного забезпечення;

— удосконалення функціональної та організаційної структури центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення розвитку і державної підтримки малих підприємств, системи взаємовідносин забезпечення дієвості програм фінансово-кредитного забезпечення.

Фінансово-кредитна підтримка малого бізнесу потребує прийняття Закону "Про мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва спеціалізованими установами", який в парламенті вже тривалий час чекає свого розгляду. Ухвалення цього закону дасть можливість створити спеціалізовані небанківські, недержавні фінансові установи, що здійснюють виключно один вид діяльності — мікрокредитування. Водночас на законодавчому рівні слід передбачити організаційно-правові форми небанківських фінансово-кредитних установ, врегулювати їх діяльність із мікрокредитування, вимагати параметри мікрокредитування, його особливості. До особливостей, які слід законодавчо врегулювати належать: максимальна доступність кредитних ресурсів для суб'єктів малого підприємництва, спрощений порядок надання коротка строковість мікрокредитів, незмінність узгоджених за користування мікрокредитом протягом дії кредитної угоди, обумовленість та мотиваційність відсоткових ставок за мікрокредитами, використання цих коштів виключно на виробничі цілі, а не на споживання, незабезпеченість мікрокредитів та формування кредитної історії для подальшого банківського кредитування [7].

2. Формування єдиної державної регуляторної політики у сфері підприємницької діяльності. Упровадження державної регуляторної політики в системі малого підприємництва забезпечується:

— координацією діяльності виконавчих органів різних рівнів місцевої влади з плануванням регуляторної діяльності, підготовки і обговорення проектів регуляторних актів із застосуванням процедури публічного розгляду та пропозицій підприємницьких об'єднань;

— визначення дієвості та ефективності розроблених проектів регуляторних актів та оцінка їх економічних і соціальних результатів при упровадженні;

— удосконалення системи законодавчих норм, які регламентують діяльність підприємництва законодавства з метою зменшення надмірного втручання державних органів у сферу підприємництва;

— удосконалення організаційної структури дозвоільної системи у сфері підприємництва, спрощення процедури державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності та підприємств малого бізнесу.

З метою активізації кредитної підтримки малого бізнесу слід вдосконалити механізми державної підтримки небанківських фінансово-кредитних установ (кредитних спілок, товариств взаємобекредитування). Зокрема вдосконалення законодавства в частині прийняття єдиного універсального закону про кредитну ко-

операцію, який передбачав би законодавче визначення специфічної діяльності кожного її виду, принципи та механізми функціонування страхових та гарантійних фондів. Потребують розробки механізми функціонування кредитних спілок з боку НБУ, що дозволить знизити вартість ресурсів, які надаються кредитними спілками.

Міжнародний досвід засвідчує, що регулювання мікрокредитної діяльності необхідно відокремити від кредитної діяльності, особливо в частині формування резервів від можливої втрати за мікрокредитами. Як засвідчує вітчизняна практика за можливі втрати за мікрокредитами слід формувати тільки за одним критерієм — якості обслуговування боргу.

На законодавчому рівні слід відрегулювати незахищеність прав кредиторів, адже у Кримінальному кодексі не передбачено статті, яка б визначала відповідальність фізичних осіб за надання неправдивої інформації, здійснення дій стосовно продажу чи пошкодження предмету застави та ухиляння від сплати боргу [8].

3. Активізація фінансово-кредитної та інвестиційної підтримки малого підприємництва. Державна підтримка малого підприємництва у системі фінансово-кредитного забезпечення повинна бути спрямована:

- на формування розгалуженої мережі регіональних фондів підтримки малого підприємництва та кредитно-гарантійних і мікрофінансових установ;
- розроблення та запровадження ефективних кредитно-гарантійних механізмів мікрокредитування суб'єктів малого та середнього бізнесу;
- створення фінансово-кредитних інститутів, які б свої дії спрямовували на розвиток малого бізнесу та надання їм відповідної підтримки з боку держави.

Фінансово-кредитне забезпечення реалізації державної політики у сфері підтримки малого і середнього бізнесу здійснюють відповідно до своєї компетенції на загальнодержавному рівні Український фонд підтримки підприємництва, на регіональному рівні — регіональні фонди підтримки підприємництва, на місцевому рівні — місцеві фонди підтримки підприємництва. Кошти Українського фонду, регіональних та місцевих фондів підтримки підприємництва формуються за рахунок бюджетних коштів, коштів, одержаних від приватизації державних підприємств та відчуження комунального майна, добровільних внесків фізичних і юридичних осіб, у тому числі міжнародних та інших коштів. Зазначені фонди діють як неприбуткові організації і забезпечують фінансову підтримку малих підприємств [9].

4. Сприяння створенню інфраструктури розвитку малого бізнесу. З метою поліпшення діяльності підприємств сфери малого і середнього бізнесу необхідно створити відповідну інфраструктуру, яка б свої зусилля і діяльність спрямовувала на ефективний розвиток малого підприємництва. Це і, центри інформаційного та консультативного обслуговування малого підприємництва; і спеціалізовані фірми, що надають послуги малим підприємствам (бухгалтерські та аудиторські фірми, рекламні агентства тощо); і бізнес-центри та центри розвитку малих підприємств, бізнес-інкубатори, виробничі та технологічні парки; і навчальні центри із підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації

фахівців для роботи на малих підприємствах, формування економічних знань, знань у правових питаннях, набуття практичних навичок роботи в умовах ринкової економіки.

Невід'ємним елементом розвитку мікрокредитування є розвиток інфраструктури фінансового сектору — спеціалізовані мікрофінансові інститути, кредитні кооперативи, недержавні фонди тощо.

Так, найбільш розповсюдженими мікрофінансовими організаціями є: недержавні і не муніципальні фонди в тому числі громадські фонди тощо; державні та муніципальні фонди підтримки малого підприємництва; кредитні кооперативи; комерційні банки.

В Україні вже працюють спеціальні державні фонди, які реалізують відповідні цільові державні програми, але низький їх рівень ефективності зумовлений різними факторами: відсутністю фінансових ресурсів, технологій роботи та недосконалістю і безсистемністю розроблених державних цільових програм. Тому потрібно переорієнтувати алгоритм їхньої діяльності на основі новітніх методик державної підтримки малого бізнесу.

Стратегічними цілями програми кредитування та мікрокредитування повинні бути: по-перше, спрощення підходів до організації процесу банківського кредитування підприємств малого бізнесу, з одного боку, та сприяння забезпеченню необхідних обсягів грошових ресурсів — з іншого; по-друге, підвищення рівня зайнятості населення та збільшення частки малого бізнесу у структурі ВВП; по-третє, зниження залежності динаміки розвитку вітчизняної економіки від експорту та попиту на зовнішніх ринках.

Виникає необхідність внесення змін до чинного законодавства в частині захисту їхніх прав щодо реалізації заставного майна. Вітчизняні банки не наважуються будувати тісні кредитні відносини з малим та середнім бізнесом, насамперед, через недостатню захищеність своїх прав, високу ступінь ризиків, недостатню гнучку систему гарантій за кредитами через спеціалізовані фонди загальнодержавного та регіонального рівнів. З метою зменшення адміністративних та організаційних витрат комерційних банків необхідно запровадити режим цільового оподаткування прибутку банків, що кредитують малий та середній бізнес та знизити нормативи обов'язкового резервування для банків-кредиторів малого бізнесу.

ВИСНОВКИ

Ключовою проблемою малого бізнесу є недоступність фінансових ресурсів як для забезпечення поточної діяльності, так й інвестиційного забезпечення подальшого розвитку та конкурентоспроможності. Через обмеженість бюджетних коштів та слабку розвиненість небанківських фінансово-кредитних установ найдоступнішим видом забезпечення малих підприємств є кредити банків. Конкурентоспроможність малого підприємництва значною мірою залежить від розвинутості і дієвості загальнодержавних, регіональних та міжнародних програм сприяння розвитку малого бізнесу та їх фінансового забезпечення за рахунок як внутрішніх, так і зовнішніх джерел фінансування. З цієї

метою автором запропоновано систему заходів щодо удосконалення державної політики підтримки конкурентоспроможності малого бізнесу. Для активізації державної політики щодо підтримки конкурентоспроможності малого бізнесу слід розробити комплексну програму роботи банківської системи, в якій зазначаються цілі, принципи та механізми кредитного забезпечення у даній сфері, а також джерела необхідних ресурсів. Отже зазначена програма повинна містити такі складові: визначення стратегічних цілей на довгострокову та середньострокову перспективу; обґрунтування принципів і механізмів реалізації програми кредитування та мікрокредитування; законодавче та нормативне забезпечення реформування системи кредитування та мікрокредитування; визначення джерел фінансових ресурсів для реалізації програми.

Література:

1. Ринки в системі внутрішньої торгівлі України: монографія / В. Апопій та ін.; за ред. В. Апопії. Львів: Вид-во Львівської комерційної академії, 2012. 413 с.
2. Мале підприємництво України: моніторинг, інфраструктура, кадри / З. Варналій, О. Сергійко, Л. Хмелевська. К., 2002. 59 с.
3. Потенціал конкурентоспроможності західних регіонів України та проблеми його реалізації у посткризовий період: матеріали "круглого столу" (20 жовтня 2011 р.) / В. Волошин та ін.; за заг. ред. Т. Васильціва. Львів: ПАІС, 2011. 230 с.
4. Кузьминич Г. Конкурентоспособность предпринимательских структур малого и среднего бизнеса России. Экономика, управление, финансы: материалы II Междунар. науч. конф. (г. Пермь, декабрь 2012 г.). Пермь: Меркурий, 2012. С. 21—24.
5. Досягнення і проблеми еволюційної економіки: монографія / О. Кузьмін, Ю. Сидоров, В.В. Козик. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2011. 250 с.
6. Конкурентоспроможність підприємства: планування та діагностика: монографія / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник, О.П. Романко. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2011. 197 с.
7. Реверчук С.К. Мале підприємство в перехідній економіці України: дис... д-ра екон. наук: 08.01.02. Львів, 1996.
8. Король В.С. Данилейчук Р.Б. Проблеми функціонування суб'єктів малого підприємництва в умовах глобалізації економіки України. Формування ринкових відносин в Україні. 2009. № 7. С. 136—139.
9. Кубай Н.Є. Становлення і розвиток приватного підприємництва в перехідній економіці (на прикладі малих підприємств України): дис.... канд. екон. наук: 08.01.01. Львів, 1999.

References:

1. Apopij, V. (2012), Rynky v systemi vnutrishn'oi torhivli Ukrainy [Markets in Ukraine's internal trade system], Vyd-vo L'vivs'koi komertsijnoi akademii, L'viv, Ukraine.
2. Varnalij, Z. Serhijko, O. and Khmelevs'ka, L. (2002), Male pidpriemnytstvo Ukrainy: monitorynh, infrastruktura, kadry [Small business of Ukraine: monitoring, infrastructure, personnel], Kyiv, Ukraine.

3. Vasylytsiv, T. (2011), Potentsial konkurento-spromozhnosti zakhidnykh rehioniv Ukrainy ta problemy joho realizatsii u postkryzovyj period: materialy "kruhloho stolu" (20 zhovtnia 2011 r.) [Competitiveness Potential of Western Regions of Ukraine and Problems of its Implementation in the Post-Crisis Period: Round Table Materials (October 20, 2011)], PAIS, L'viv, Ukraine.

4. Kuz'mynych, H. (2012), "Competitiveness of entrepreneurial structures of small and medium-sized businesses in Russia", Ekonomyka, upravlenye, fynansy: materyaly II mezhdunar. nauch. konf. [Economics, management, finance: materials of the II international scientific conf.], Merkurij, Perm', Russia, pp. 21—24.

5. Kuz'min, O. Sydorov, Yu. and Kozyk, V.V. (2011), Dosiahnennia i problemy evoliutsijnoi ekonomiky [Achievements and problems of the evolutionary economy], Vyd-vo L'vivs'koi politekhniki, L'viv, Ukraine.

6. Kuz'min, O.Ye. Mel'nyk, O.H. and Romanko, O.P. (2011), Konkurentospromozhnist' pidpriemstva: planuvannia ta diahnostyka [Competitiveness of the enterprise: planning and diagnostics], IFNTUNH, Ivano-Frankivs'k, Ukraine.

7. Reverchuk, S.K. (1996), "Small business in Ukraine's transition economy", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, L'viv, Ukraine.

8. Korol', V.S. and Danylejchuk, R.B. (2009), "Problems of functioning of small business entities in the conditions of globalization of the Ukrainian economy", Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini, vol. 7, pp. 136—139.

9. Kubaj, N.Ye. (1999), "Formation and development of private entrepreneurship in transition (on the example of small Ukrainian enterprises)", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, L'viv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 25.12.2019 р.

www.economy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)
Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73